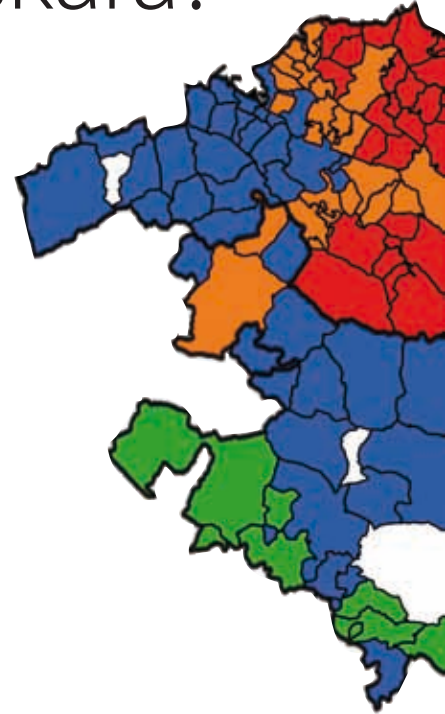

Zenbatek ulertzen du euskara?

‘Egia eredia’k dakarren iraultzak badu mapa berria

Donostiako Egiatik Agurainera, Amikuzen barna, paradigma berria ari da zabaltzen: ni euskaraz bizi naiz, zuk nahi duzun moduan erantzun eta kito. Elkarriketa elebidunak mantentzetik hasi da iraultza berria. Baina horretarako euskaldunoi hizkuntzari eustea eragozten diguten aurreiritziak gainditu behar ditugu. Mapa egokiari begiratu, alegia.

Pello Zubiria Kamino
@pellozubiria

Niretzako –kronika hau lehen pertsonan joango da, aitormena ere bai baita– deskubrimendu bat izan zen datua: bizi naizen Hernanin herritarren %80k ulertzen duela euskara. Bestela esanik, gaztelania guk nahi baino askoz gehiago entzuten den Hernani industrial hiritartuan %20 baino ez direla euskara ulertzen ez dutenak.

Gure herriko “Eutsi Euskarari indar proba”, laugarren edizioa duen 2016ko Euskara Ari Du kanpaina, Egiak antolatutako “Euskaraz Bizi Nahi Dut” operazioaren uberan etorri da, Lasarte-Oriakoa, Astigarragakoa, Aguraingoa edo Arrigorriagakoa bezala, ARGIAko orrietan Onintza Iruretak azaldua duenez.

Hernaniarrei banatutako esku orrietan proposatzen zitzairen: “Ahal duzun guztietan hitz egin euskaraz. Bizi zaitezke euskaraz? Ez pasa gaztelaniara. Uleritzen baduzu, ez eskatu [nik] gaztelaniaz

egiteko. [Zuk] ireki belarriak eta saiatu ulertzen”. Kanpainaren hasieran jende pila bat entrenatu gara sekula praktikatutako gabeko kirol berrirako eta hainbat esperientzia eta bizipen ezberdin bezain kitzikagarriak bizi izan ditugu.

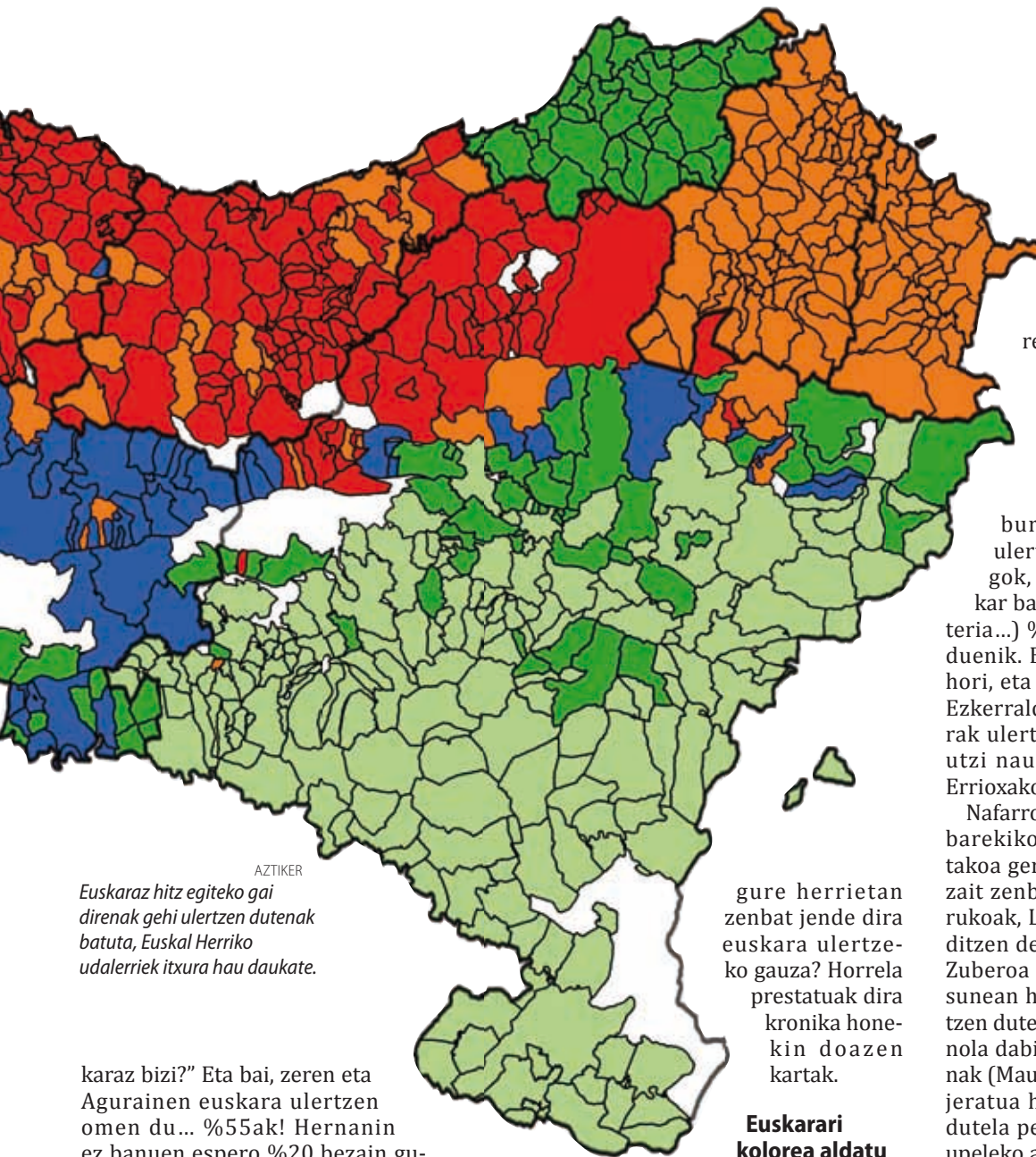
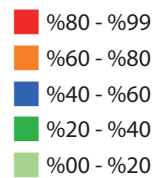
Nik neuk esango nuke euskaraz hitz egin ez baina ulertzen dutenekin elkarriketa elebidunak mantentzea ari dela gertatzen iraultza. Ziurrenik paparrean “Euskara Ari Du” txapatxoa eramaten segitzea erabaki duten askok berdin sentitu duela esango nuke: “Zuk lasai segi zurean, ez dizut eskatzen aldatzea, nik neuk aldatzea erabaki dut”.

Prentsa-saltzailearekin, 60 urterekin gaztelaniaz trakets arren euskaraz hitz egiten ez duen kaleko euskaldun atzenuarekin, kafea hartzen duzun ostatua gaztelaniaz betetzen duten arren ia denek primeran ulertzen duten funtzionario, komertzianta eta jubilatue-

» “Urrunegi joatea ote da esatea Egiatarrok eragina eduki dezakegula alde guztietatik erasotzen duten euskararen oreka pittin bat berreskuratzen, hiztunetan asko ahuldu den nukleo gogorra sendotuz?”

kin... norekin ezingo duzu euskaraz hitz egin baldin eta zure herrian %20 besterik ez bada ulertzen ez duena?

Aguraingo “Nik 75” kanpainak astindu gaitu orduan, “baina hauek zeuzkatek barrenak... Agurainen 75 ordu eus-

AZTIKER
Euskaraz hitz egiteko gai direnak gehi ulertzen dutenak batuta, Euskal Herriko udalerriek itxura hau daukate.

karaz bizi?" Eta bai, zeren eta Agurainen euskara ulertzen omen du... %55ak! Hernanin ez banuen espero %20 bezain gutxi izatea euskara ulertzen ez dutenak, Agurainen ez zitzaidan burutik pasako %55ak ulertzea, Jainkoak daki zein sorpresa aurkituko nukeen Barakaldon... Zalantzarik gabe, Aginagan kale-base-rritarra jaio nintzen honi maizter-komplexuak baldintzatu dit orain arte jokabidea, baina Euskal Herritik okerreko mapekin bidaiatzeak ere bai.

Aztiker kooperatibako soziologo bati eskatu diot laguntza, nire herritik bidaiatzeko mapa berriak behar ditudalako, eta hasteko hau: ehunekotan,

gure herrietan zenbat jende dira euskara ulertzeko gauza? Horrela prestatuak dira kronika honekin doazen kartak.

Euskarari kolorea aldatu zaio

27. orrialdeko mapa bilakatu da niretzako tresna nagusia. Biltzen ditu ezagutzaz Soziolinguistika Klusterraren EDB Euskararen Data Baseak dauzkan daturik berrienak: euskaraz hitz egiteko gai ziren herritarrek gehi ulertzen zutenak 2011n EAEn, 2001ean Nafarroan (herri handiengatik 2011n eguneratuak) eta 2011n Iparraldean lurraldeka, hemen ez baita ez udaletako eta ez eskualdekako informaziozirik.

Ezagutza maila bakoitzari eman diogu 1979an Euskaltzaindiak plazaratutako *Hizkuntza Borroka Euskal Herrian* liburuaren azken orrietako mapen kolore bera, gero begirada errazeko alderaketak egin ahal izateko: gorriz %80-100, hori-laranja %60-80, urdinez %40-%60, berde ilunez %20-%40 eta berde argiz %0-20.

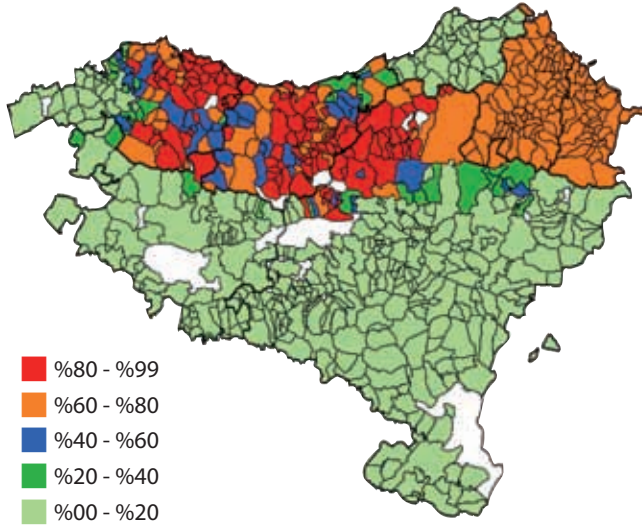
Niri begiek esaten didate, laburrean, Gipuzkoan ia denetan ulertzen dutela %80 baino gehiagok, ez da ez herri eta ez hiri bakar bat (Eibar, Irun, Donostia, Errenteria...) %60 baino gutxiagok ulertzen duenik. Bizkaia gehiena ere gorri edo hori, eta nire harridurarako, Bilbo eta Ezkerralde osoa ere urdin, %40tik gorak ulertzen dute. Txundituta Arabak utzi nau: ia osorik urdin (%40-60), Errioxako herri batzuk barne!

Nafarroa Garaiak azken urteotan Arabarekiko hartu duen atzerapena bistakoa gertatu arren, harrigarri gertatu zait zenbat herritan (Iruñea eta ingurukoak, Lizarra eta Tafallaz gain) gainditzen den %20ko marra. Iparraldean, Zuberoa eta Nafarroa Behereak osotasunean harturik %60ko marra gainditzen dute oraindik, eta ez dakigun arren nola dabilzan barneko hiri erdaldunenak (Maule, Donapaleu...) ez dirudi esajeratua horietan ere %40 gaindituko dutela pentsatzea. Lapurdikoa... beste upeleko ardo da: Itsasu edo Sara bezalako herriak eta Angelu-Miarritze-Baiona ezin dira parekatu, baina media %20-40 artean ibiltzeak euskaraz bizi nahi duenari ematen dizkio pistak.

Seguru mapa honi aitzakiarik jarriko zaiola. Esaterako, zenbat ulertzen du "ulertzeko gai" dela aitortzen duen herritarrek? Baina, oro har, "Egia erduko herritarren Euskal Herria" karta harturik (Interneten ipini dugun bertsioan xehetasun handiagoz ikus daitezke herriak) sentitu dut anitzez lasaitasun handiagoa euskaraz hitz egiteko

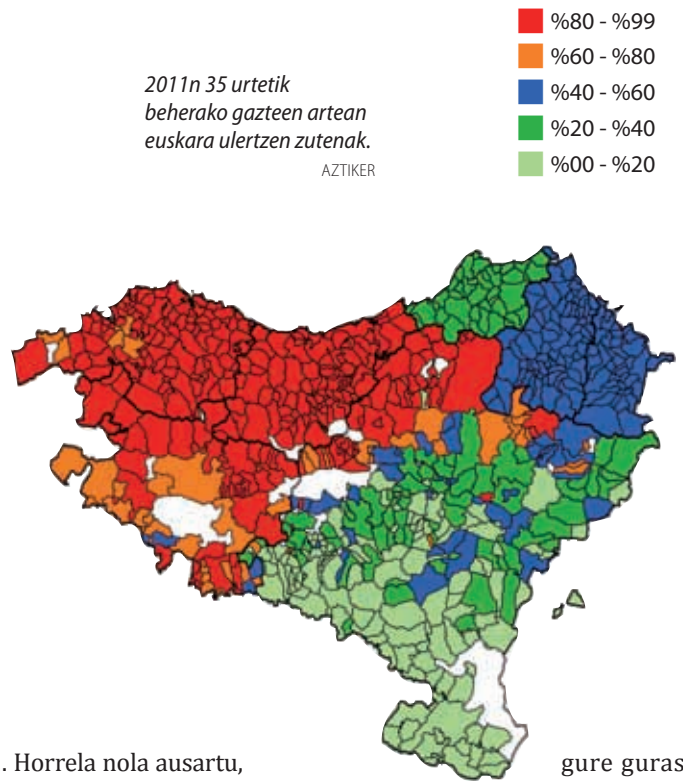
1996an euskaraz hitz egiteko gai ziren herritarrak, euskaldun elebidunak.

AZTIKER

2011n 35 urtetik beherako gazteen artean euskara ulertzen zutenak.

AZTIKER

edonori edonon, jakinda zenbat probabilitate dauzkadan “no te endiendo nada” entzuteko leku bakoitzean.

Soziolinguistikaz dakitenek aspalditik dakizkiten datuak izan arren, ni oraindik nire buruari galdezka nabil nola ez naizen egoera honetaz jabetu lehenago. Esango nuke errealitatearen irudi okerra eduki dudala nire bizitzan zehar. “Egia ereduko herritarren Euskal Herriak” harritu nauela oso urrun dagoelako nire buruan neukan mapatik. Hau posible baldin bada, posible baldin bazen atzo bertan ere... zein maparekin ibili naiz, ordea, orain arte? Euskal Herriaren zein okerreko mapak baldintzatu du euskaltzale kontsekuente moduan bizitzen ahalegindu naitzen honek erdara hainbeste erabiltzea?

Soziologoarekin solasean, beste mapak probatuz, iruditu zait nire buruan euskara ulertzen duen Euskal Herriaren kartak irudikatzen zuela gutxi gorabehera duela 15 urte 1996an euskara hitz egiteko gai zirena.

Ikusi 28. orrialdeko lehen grafikoa... “Horrela bai”, horrela bizi izan naiz ni azken urteotan, oharkabean beti kalkulatu gutxi gorabehera leku bakoitzean (Lekeitio, Barakaldon, Olexan, Agoitzen...) zenbat egon zitezkeen nire komunitatekoak, txikitatik euskara hitz egin dutenak gehi eskoletan ikasita hitz egiten dutenak gehi gau eskoletatik ateratako euskaldun-

berri militanteak... Horrela nola ausartu, ez dut esango Bilbon, edo Irunen... nola ausartu Donostian edo Agurainen?

Gu zahartu eta euskara gaztetu

Baina aurkeztu didate Egiatar bizitzen ahalegintzeko beste mapa argigarriago eta are itxaropentsugo bat, orrialde honetako 2. grafikoa doana: 35 urtetik beherako gazteen artean euskara ulertzen dutenen karta.

Begiratu EAEk zer kolore hartzen dituen. Baskongadak ia erabat gorri! 2. grafikoa ikusirik, nola galdetu edo erantzungo diot gaztelaniaz Bizkaia, Araba edo Gipuzkoako gazte bati? Zuberoa eta Nafarroa Beherea, gainbehera doazen arren, oraindik urdin, Lapurdi bera eta Nafarroako herri asko berde ilun (%20-40)...

Euskara 2017an zenbatek ulertzen duten laster jakingo da, estatistika berriak martxoan plazaratzean ikusiko da urteotako aurrerapena. Oraingo 2001 eta 2011ko datuekin Euskal Herriak daukan benetako itxura hori ikusita... zer gertatuko da Egiako aitzindarien gibeletik zientoka batzuk eta gero milaka euskaldun ari baldin bagara euskarari eusten gure egunerokoa?

Gaztelaniadun monolingueei kontrako pisua egin ziezaieketen euskaldun elebarrak aspaldi galdurik, gaztelaniaz baino askoz errazago euskaraz mintzo ziren

gure gurasoak hiltzen, hedabide espainol eta espainolduen uholdean gero eta ugariagoak dira gaztelaniaz aiseago ari direnak eta haien umeetako asko D eredu onenetan heziak izanagatik berehala pasatzen dira gaztelaniara eguneroko bizitzan.

Urrunegi joatea ote da esatea Egiatarrok eragina eduki dezakegula alde guztietatik erasotzen duten euskararen oreka pittin bat berreskuratzen, hiztunetan asko ahuldu den nukleo gogorra sendotuz? Edota hori dela bide ia bakarra gaztelaniaz bizitzera kondenatu nahi gaituzten kolore politiko guztietako gure lagun ustez euskaltzaleen jarduera aldarazteko?

Egia aitortzeko, euskararen etorkizunagatik baino gehiago nire interesez ari naiz Egiatar bizi nahian. Ohartu naiz nire jokabidea ez aldatzekotan hilko naizela zaintzaile erdaldunarekiko errespetuz azken urteak gaztelaniaz ematen dituzten gure zaharren moduan. Eta euskaldun oso bizi nahi nituzke nire azken urteak. Amikuzen eta Agurainen erakutsi didate lor dezakedala. ■

Egia aitortzeko, euskararen etorkizunagatik baino gehiago nire interesez ari naiz Egiatar bizi nahian. Ohartu naiz nire jokabidea ez aldatzekotan hilko naizela zaintzaile erdaldunarekiko errespetuz azken urteak gaztelaniaz ematen dituzten gure zaharren moduan. Eta euskaldun oso bizi nahi nituzke nire azken urteak. Amikuzen eta Agurainen erakutsi didate lor dezakedala. ■

Artikulu hau ingelesera itzuli dugu. Euskal Herriko berriak nazioartean Euskal Herriatik zabal dituzagun: argia.eus/english